

Puhetta Jumalalle ja Jumalasta omalla kielellä

Suomen evankelis-luterilaisen
kirkon kielistrategia ja kirkon
kielistrategiatyöryhmän mietintö

Puhetta Jumalalle ja Jumalasta omalla kielellä

**Suomen evankelis-luterilaisen kirkon
kielistrategia
ja kirkon kielistrategiatyöryhmän
mietintö**

Suomen ev.-lut. kirkon julkaisuja 9
Kirkko ja toiminta

Kirkkohallitus

Helsinki 2014

Puhetta Jumalalle ja Jumalasta omalla kielellä
Suomen evankelis-luterilaisen kirkon kielistrategia
ja Kirkon kielistrategiatyöryhmän mietintö

© Kirkkohallitus

Suomen ev.-lut. kirkon julkaisuja 9, Kirkko ja toiminta
Strategiat
Selvitykset ja mietinnöt
Asianumero: 2013-00154

Ulkoasu ja taitto:
Unigrafia/Hanna Sario, Leena Heikkilä

ISBN 978-951-789-461-6 (nid.)
ISBN 978-951-789-462-3 (PDF)

ISSN 2341-9393 (painettu)
ISSN 2341-9407 (verkkojulkaisu)

Unigrafia
Helsinki 2014

SISÄLLYS

KIELISTRATEGIA	4
MIETINTÖ	8
1 Johdanto	10
2 Kielistrategian perusta	11
2.1 Arvot	11
2.2 Lainsäädäntö	11
2.3 Toimintaympäristö	13
3 Kielistrategian tavoitteet	14
4 Ehdotetut toimenpiteet	15
4.1 Yleistä	15
4.2 Toimenpiteet seurakunnissa	16
4.3 Toimenpiteet hiippakunnissa	17
4.4 Toimenpiteet kirkkohallituksessa	17
5 Hyödyllisiä linkkejä	18
Eriävä mielipide	19

Suomen evankelis-luterilaisen kirkon

ki

A ARVOT

Toteutamme kielistrategiassa kirkon arvoja:

- Pyhän kunnioitus
- Vastuullisuus
- Oikeudenmukaisuus
- Totuudellisuus.

Kohtaamme jokaisen ihmisen mahdollisuuksien mukaan hänen äidinkielellään. Pidämme kirkon toiminnan avoimena eri kieli- ja kulttuuriryhmille.

K KESKEISET KIELELLISET OIKEUDET

Kirkkolain 4 luvun 4 §:n mukaan:

- Jumalanpalveluksia ja muuta toimintaa on tarpeen mukaan järjestettävä sekä suomen- tai ruotsinkielisen että muun vähemmistön kielellä.
- Kirkon jäsenellä on oikeus saada häntä koskevat yksityiset kirkolliset toimitukset äidinkielellään, suomeksi tai ruotsiksi. Jumalanpalveluksessa ja kirkollisessa toimituksessa voidaan käyttää myös muuta kieltä.
- Saamelaisten kotiseutualueella seurakunnan toimintaa on järjestettävä ja seurakunnan jäseniä palveltava myös saamen kielellä.

Perustuslain 17 §:ssä ja kielilaissa turvataan jokaisen oikeus käyttää viranomaisessa asiassaan omaa kieltään, joko suomea tai ruotsia, sekä saada toimituskirjansa tällä kielellä. Saamenkielisten oikeuksista säädetään saamen kielilaissa.

elistrategia

TAVOITTEET

- Turvaamme oikeuden kohdata Pyhä ja tulla palveluksi omalla äidinkielellä.
- Tunnistamme kansalliskielet suomen ja ruotsin voimavarana ja edistämme niiden käyttämistä kirkossamme.
- Huolehdimme kielellisen tasa-arvon toteutumisesta kirkon hallinnossa ja varmistamme mahdollisuuden asioida kirkossa omalla äidinkielellä, suomeksi tai ruotsiksi.
- Turvaamme saamen kielen käyttömahdollisuuden saamelaisten koti-seutualueella ja edistämme saamenkielistä hengellistä toimintaa myös muualla Suomessa.
- Tuemme viittoma- ja romanikielisten osallistumista seurakuntaelämään.
- Olemme edelläkävijöitä monikulttuurisen toimintaympäristön huomiomisessa. Ymmärrämme tarpeen käyttää omaa äidinkieltä ja kohdata ihmisiä omasta etnisestä taustasta. Vahvistamme kristittyjen yhteyttä yli kieli- ja kulttuurirajojen.
- Kehitämme yhteistyötä ja toimintatapoja, joiden avulla kielellisten oikeuksien toteutumisesta voidaan huolehtia nykyisillä ja myös niukkevillä resursseilla.
- Otamme eri kieliryhmien tarpeet huomioon kaikessa viestinnässä.
- Vahvistamme kirkon työntekijöiden valmiuksia kohdata erikielisiä ihmisiä.

TOIMENPIDE-EHDOTUKSET

ki

S SEURAKUNNISSA

- Laadimme menettelyohjeet niitä tilanteita varten, joissa seurakunnan palveluita pyydetään muulla kuin seurakunnan pääkielellä. Hyödynnämme hiippakunnan ylläpitämää luetteloa eri kielillä toimituksia tekevästä papeista.
- Annamme mahdollisuuksien mukaan tiloja eri kieliä ja kulttuureja edustavien yhteisöjen käyttöön.
- Järjestämme tilaisuuksia ja osallistumme tapahtumiin, joissa luodaan yhteyksiä eri kieli- ja kulttuuriryhmien välille. Tällaisia voivat olla esimerkiksi seurakunnan vähemmistön äidinkielellä toimitettavat jumalanpalvelukset sekä erikieliset rippikoulut ja kauneimmat joululaulut -tilaisuudet.
- Otamme rekrytoinnissa huomioon sekä seurakunnan palveluiden tarjoamisen molemmilla kansalliskielillä että yhteiskunnan monikulttuuristumisen asettamat uudet haasteet.
- Huomioimme kielinäkökohdat palkkauksen perusteena olevassa tehtävän vaativuuden määrittelyssä.
- Kannustamme työntekijöitä kielikoulutukseen.
- Edistämme yhteistyötä suomen- ja ruotsinkielisten seurakuntien välillä.
- Hyödynnämme seurakuntatyössä kielitaitoisia vapaaehtoisia.

kielistrategia

HIIPPAKUNNISSA

- Nimeämme yhdyshenkilön, jonka tehtävänä on tukea seurakuntia kielellisten oikeuksien toteuttamisessa.
- Ylläpidämme luetteloa, jossa on tiedot hiippakunnan alueella eri kielillä toimituksia tekevästä papeista.
- Käsittelemme kielistrategian toteuttamista hiippakunnan kirkkoherrojen kokouksissa ja muissa työntekijätapaamisissa.

KIRKKOHALLITUKSESSA

- Huolehdimme riittävästä kielellisistä oikeuksista ja niiden toteutumista koskevasta ohjeistuksesta tuomiokapituleille, seurakuntayhtymille ja seurakunnille.
- Laadimme aineistoa seurakuntien käyttöön suomeksi, ruotsiksi, pohjois- ja inarinsaameksi sekä mahdollisuuksien mukaan muilla kielillä.
- Vahvistamme koulutustarjontaa, jossa otetaan huomioon kielelliset tarpeet ja kulttuurien erityispiirteet.
- Hyödynnämme sosiaalista mediaa ja muuta viestintäteknologiaa mahdollisimman monella kielellä.

mielintö

KIRKKOHALLITUKSELLE

Kirkolliskokous antoi marraskuussa 2012 kirkkohallitukselle tehtäväksi laatia kirkolle kielistrategia. Tehtävänanto perustui edustaja-aloitteeseen (1/2012) pohjautuvaan hallintovaliokunnan mietintöön (1/2012).

Kirkkohallitus asetti 26. päivänä helmikuuta 2013 työryhmän, jonka tehtävänä oli laatia esitys Suomen evankelis-luterilaisen kirkon kielistrategiaksi. Työryhmän puheenjohtajana toimi Helsingin hiippakunnan tuomiokapitulin lakimiesasessori Ritva Saario ja jäsenenä Kirkon kasvatus ja perheasiat -yksikön apulaisjohtaja Pekka Asikainen, Kirkon ruotsinkielisen työn keskuksen johtava työalasihteeri Pia Kummel-Myrskog (21.8.2013 asti) ja johtaja Sixten Ekstrand (22.8.2013 lähtien), Ajatushautomo Magman viestintävastaava Olav S. Melin, Giellagas-instituutin saamen kielen yliopistonlehtori Marja-Liisa Olthuis, Jyväskylän seurakunnan kirkkoherra Arto Viitala ja Helsingin seurakuntien vironkielisen työn pastori Tuuli Raamat sekä sihteerinä kirkkohallituksen lakimies Leena Saastamoinen.

Tehtävänsä toteuttamiseksi työryhmä on kuullut asiantuntijoita ja keskustellut kielistrategian tavoitteista ja mahdollisuuksista. Työryhmä on kokoontunut vajaan vuoden aikana 5 kertaa. Työryhmä jättää mietintönsä ja esityksen Suomen evankelis-luterilaisen kirkon kielistrategiaksi kirkkohallitukselle. Työryhmän jäsen Marja-Liisa Olthuis on jättänyt esitykseen eriävän mielipiteen.

Helsingissä 31. päivänä joulukuuta 2013

Ritva Saario

lakimiesasessori,
puheenjohtaja

Pekka Asikainen

apulaisjohtaja

Sixten Ekstrand

johtaja

Olav S. Melin

viestintävastaava

Marja-Liisa Olthuis

yliopistonlehtori

Tuuli Raamat

pastori

Arto Viitala

kirkkoherra

Leena Saastamoinen

lakimies, sihteeri

1 JOHDANTO

Kirkon kielistrategian laatimisen taustalla on valtioneuvoston kanslian julkaisema Kansalliskielistrategia (Valtioneuvoston kanslian julkaisusarja 4/2012). Kansalliskielistrategia on valtioneuvoston ensimmäinen kielistrategia ja se koskee kansalliskieliä suomea ja ruotsia. Kansalliskielistrategialla pyritään turvaamaan se, että Suomessa olisi tulevaisuudessakin kaksi elinvoimaista kansalliskieltä. Kansalliskielistrategia ei tähtää Suomen kielilainsäädännön muuttamiseen, vaan laissa taattujen kielellisten oikeuksien parempaan toteutumiseen käytännössä.

Kansalliskielten yhdenvertainen asema ja yksilöiden kielellisten oikeuksien toteutuminen ovat tärkeitä myös kirkolle. Kirkon hallinnossa ja toiminnassa käytettävistä kielistä on säädetty kirkkolaissa ja kirkkojärjestyksessä sekä kielilainsäädännössä. Kirkon kielistrategiassa ei ehdoteta muutoksia näihin säännöksiin, vaan tarkoituksena on parantaa kielellisten oikeuksien toteutumista kirkossa käytännön toimenpiteillä. Ehdotetut toimenpiteet on suunniteltu siten, että ne voidaan toteuttaa nykyisillä tai jopa niukkenevilla resursseilla.

Kirkon kielistrategiassa otetaan suomen ja ruotsin kielten lisäksi tarkasteluun saamen kielet. Saamen kielistä käsitellään pohjois- ja inarinsaamea. Kolttasaame on jätetty käsittelyn ulkopuolelle, koska suurin osa kolttasaamelaisista kuuluu ortodoksiseen kirkkoon. Kielistrategiassa huomioidaan myös viittoma- ja romanikielet sekä Suomen kasvava monikulttuurisuus ja maahanmuuttajien käyttämät kielet. Monikulttuurisuuden vaikutusta kirkon toimintaan pohditaan laajemmin Kirkkohallituksen asettamassa Tulevaisuusselonteko 2014 -työryhmässä.

Työryhmä ei ole laatinut eri kieliryhmille erillisiä strategioita toimenpide-ehdotuksineen. Sen sijaan tavoitteena on ollut laatia koko kirkolle yhteinen strategia, jota voidaan soveltaa eri kieliryhmiin näiden laissa säädetyt kielelliset oikeudet sekä erityiset tarpeet huomioon ottaen. Tarkoituksena on, että strategia mahdollistaa erilaisten toimintaympäristöjen huomioon ottamisen ja toimii perustana seurakuntien, hiippakuntien ja kokonaiskirkon toiminta- ja taloussuunnitelmien laadinnassa. Strategian pohjalta voidaan tarpeen vaatiessa laatia erillisiä toimenpideohjelmia yksittäisiä kieliryhmiä varten.

Kielistrategian tavoitteena on tukea jokaisen oikeutta harjoittaa uskontoa omalla äidinkielellään.

2 KIELISTRATEGIAN PERUSTA

2.1 Arvot

Kielistrategia perustuu Meidän kirkko 2015 -strategiassa määritellyille kirkon perustehtävälle ja yhteisille arvoille sekä lainsäädännössä turvatuille kielellisille oikeuksille. Kirkon perustehtävänä on kutsua ihmisiä armollisen Jumalan yhteyteen. Kirkon arvoja ovat pyhän kunnioitus, vastuullisuus, oikeudenmukaisuus ja totuudellisuus.

Kirkon perustehtävän ja arvojen pohjalta on tärkeää, että jokainen ihminen voisi tulla kohdatuksi ja palvelluksi omalla äidinkielellään. Kirkkomme keskeisimpänä periaatteena on, että jokaisella on oikeus kuulla omalla äidinkielellään Jumalan suurista teoista ja Hänen valmistamastaan pelastuksesta. Oma äidinkieli on myös uskon kieli, jolla Jumala puhuttelee ihmistä. Kirkon toiminta tulee pitää avoimena eri kieli- ja kulttuuriryhmille, jotta erilaisista taustoista tulevat ihmiset voivat kokea osallisuutta seurakunnassa. Kirkon mission, julistuksen, palvelun ja kasvatuksen näkökulmasta eri kieli- ja kulttuuriryhmien huomioiminen on ensiarvoista ja tärkeää.

2.2 Lainsäädäntö

Kirkon kielisäännökset pohjautuvat Suomen perustuslakiin, kielilakiin (423/2003) ja saamen kielilakiin (1086/2003). Säädöksissä on asetettu vähimmäisvaatimukset sille, miten yksilöiden kielelliset oikeudet tulee huomioida valtion, kuntien ja kirkon toiminnassa. Kirkolliskokouksen hyväksymässä kirkkolaissa (1054/1993) ja kirkkojärjestyksessä (1055/1993) on säädetty yksityiskohtaisemmin kirkon kielikysymyksistä.

Suomen perustuslain 17 §:ssä säädetään oikeudesta omaan kieleen ja kulttuuriin. Suomen kansalliskielet ovat suomi ja ruotsi. Jokaisen oikeus käyttää tuomioistuimessa ja muussa viranomaisessa asiassaan omaa kieltään, joko suomea tai ruotsia, sekä saada toimituskirjansa tällä kielellä turvataan lailla. Julkisen vallan on huolehdittava maan suomen- ja ruotsinkielisen väestön sivistyksellisistä ja yhteiskunnallisista tarpeista samanlaisten perusteiden mukaan.

Perustuslain 17 §:ssä on turvattu myös saamelaisten alkuperäiskansana sekä romanien ja muiden ryhmien oikeus ylläpitää ja kehittää omaa kieltään ja kulttuuriaan. Saamelaisten oikeudesta käyttää saamen kieltä viranomaisessa saamelaisten kotiseutualueella säädetään saamen kielilaissa.

Perustuslain 17 §:n mukaan lailla turvataan myös viittomakieltä käyttävien sekä vammaisuuden vuoksi tulkitsemis- ja käännösapua tarvitsevien oikeudet. Viittomakielisten oikeudesta tulkkaukseen säädetään vammaisten henkilöiden tulkkauspalvelusta annetussa laissa (133/2010). Lain mukaan velvollisuus järjestää viittomakielinen tulkkaus on Kansaneläkelaitoksella.

Kielilakia ja saamen kielilakia sovelletaan kirkossa kirkkolain 3 luvun 8 §:ssä olevan viittauksen nojalla. Säännöksen mukaan kirkollishallinnossa noudatetaan, jollei kirkkolaissa toisin säädetä, soveltuvin osin, mitä kielilaisissa säädetään oikeudesta käyttää suomen ja ruotsin kieltä viranomaisissa, asian käsittelykielestä viranomaisissa, toimituskirjan ja muun asiakirjan kielestä, kielellisten oikeuksien turvaamisesta, viranomaisten työkielestä, yleisessä tiedottamisessa käytettävästä kielestä sekä kielellisten oikeuksien edistämisestä.

Kielilain 18 §:n nojalla viranomainen, esimerkiksi seurakunta, on velvollinen tarvittaessa järjestämään asiointia varten suomen ja ruotsin kielten tulkkauksen koko Suomessa Ahvenanmaata lukuun ottamatta, sekä saamen kielen tulkkauksen saamelaisten kotiseutualueella.

Ahvenanmaan itsehallintolain (1144/1991) 36 §:ssä säädetään Ahvenanmaan virkakielestä. Säännöksen mukaan maakunta on ruotsinkielinen ja maakunnan ainoa virkakieli on ruotsi. Kirkkolaissa taataan kuitenkin suomenkielisten palveluiden saaminen myös Ahvenanmaan seurakunnissa. Ruotsinkielisen Porvoon hiippakunnan tuomiokapitulille on kirkkojärjestyksen 6 luvun 4 §:ssä annettu toimivalta päättää Ahvenanmaan alueella toimivan seurakunnan kirkkoherran kielitaitovaatimuksista. Tuomiokapitulिन tulee huolehtia siitä, että Ahvenanmaalla on riittävästi myös suomen kielen taitoisia pappeja.

Keskeinen säännös on kirkkolain 4 luvun 4 §, jossa säädetään seurakunnan toiminnassa käytettävästä kielestä. Pykälän mukaan jumalanpalveluksia ja muuta toimintaa on tarpeen mukaan järjestettävä sekä suomen- tai ruotsinkielisen että muun vähemmistön kielellä. Kirkon jäsenellä on oikeus saada häntä koskevat yksityiset kirkolliset toimitukset äidinkielellään, suomeksi tai ruotsiksi. Lisäksi jumalanpalveluksessa ja kirkollisessa toimituksessa voidaan käyttää myös muuta kieltä. Saamelaisten kotiseutualueella seurakunnan toimintaa on järjestettävä ja seurakunnan jäseniä palveltava myös saamen kielellä.

Kirkkojärjestyksen 6 luvussa säädetään tarkemmin henkilöstön kielitaitovaatimuksista. Palvelukseen otettavalla henkilöllä on oltava työtehtävien edellyttämä kielitaito. Täytettäessä virkaa tai muuta palvelussuhdetta seurakunnassa, joka kuuluu kokonaan tai osittain saamelaisten kotiseutualueeseen, saamen kielen taito katsotaan erityiseksi ansioksi.

Kirkkoherran virkaa lukuun ottamatta virkojen kielitaitovaatimuksista voidaan kirkkojärjestyksen 6 luvun 4 a §:n mukaan poiketa johto- tai kielisäännöllä, jos työtehtävät sitä edellyttävät tai jos eri kielten käyttämisestä edellyttävien työtehtävien jako viranomaisessa sen sallii taikka jos vaatimuksista poikkeamiselle on muita erityisiä syitä.

Kirkkolain 6 luvun 3 §:n mukaan kielitaitoa koskevasta kelpoisuusvaatimuksesta voidaan myöntää erivapaus erityisestä syystä. Saman säädöksen 3 momentin mukaan viranomaisen on koulutusta järjestämällä ja muilla henkilöstöpoliittisilla toimilla huolehdittava siitä, että sen henkilöstöllä on riittävä kielitaito viranomaisen tehtävien hoitamiseksi kielilaissa, saamen kielilaissa ja muussa lainsäädännössä asetettujen vaatimusten mukaisesti.

2.3 Toimintaympäristö

Kielistrategiassa esitetyissä toimenpide-ehdotuksissa on pyritty ottamaan huomioon kirkon kielellinen toimintaympäristö.

Suurin osa kirkon noin 430 seurakunnasta on suomenkielisiä. Ruotsinkielisiä seurakuntia ja kaksikielisiä seurakuntia, joiden enemmistö on ruotsinkielinen, on vuonna 2013 yhteensä 62. Tilastokeskuksen mukaan ruotsinkielisten osuus koko Suomen väestöstä oli vuoden 2012 lopussa 5,39 %.

Saamelaisten kotiseutualue kattaa Enontekiön, Inarin ja Utsjoen kunnat sekä Sodankylän pohjoisosan. Suomessa on noin 9 000 saamelaista, joista saamelaiskäräjien arvion mukaan vain kolmasosa puhuu jotakin saamen kieltä. Saamelaisista yli 60 % asuu kotiseutualueensa ulkopuolella.

Suomessa puhutaan myös monia muita kieliä äidinkielenä. Muuta kuin suomea tai ruotsia äidinkielenään puhuvien osuus oli vuoden 2012 lopussa Tilastokeskuksen mukaan noin 5 % Suomen väestöstä. Suurimpia kieliryhmiä ovat venäjän-, viron-, somalin-, englannin- ja arabiankieliset.

Viittomakielistä työtä tukemassa hiippakunnissa on kuurojenpapin virkoja. Romanikielistä työtä puolestaan koordinoidaan kirkkohallituksessa toimivassa Romanit ja kirkko -neuvottelukunnassa. Monissa seurakunnissa ja seurakuntayhtymissä tehdään lisäksi työtä esimerkiksi venäjän, viron, englannin, kiinan, arabian, urdun ja persian kielellä.

3 KIELISTRATEGIAN TAVOITTEET

Kielistrategian keskeisinä tavoitteina on, että kirkossamme:

- Turvaamme oikeuden kohdata Pyhä ja tulla palvelluksi omalla äidinkielellä.
- Tunnistamme kansalliskielet suomen ja ruotsin voimavarana ja edistämme niiden käyttämistä kirkossamme.
- Huolehdimme kielellisen tasa-arvon toteutumisesta kirkon hallinnossa ja varmistamme mahdollisuuden asioida kirkossa omalla äidinkielellä, suomeksi tai ruotsiksi.
- Turvaamme saamen kielen käyttömahdollisuuden saamelaisten kotiseutualueella ja edistämme saamenkielistä hengellistä toimintaa myös muualla Suomessa.
- Tuemme viittoma- ja romanikielisten osallistumista seurakuntaelämään.
- Olemme edelläkävijöitä monikulttuurisen toimintaympäristön huomioimisessa. Ymmärrämme tarpeen käyttää omaa äidinkieltä ja kohdata ihmisiä omasta etnisestä taustasta. Vahvistamme kristittyjen yhteyttä yli kieli- ja kulttuurirajojen.
- Kehitämme yhteistyötä ja toimintatapoja, joiden avulla kielellisten oikeuksien toteutumisesta voidaan huolehtia nykyisillä ja myös niukkenevilla resursseilla.
- Otamme eri kieliryhmien tarpeet huomioon kaikessa viestinnässä.
- Vahvistamme kirkon työntekijöiden valmiuksia kohdata erikielisiä ihmisiä.

4 EHDOTETUT TOIMENPITEET

4.1 Yleistä

Kielistrategiassa esitetään käytännöllisiä toimintamalleja, jotka edesauttavat kielellisten oikeuksien toteutumista kirkossa. Ehdotettuja keinoja on jo osittain käytössä. Työryhmä pitää tarkoituksenmukaisena myös olemassa olevien hyvien käytäntöjen jakamista.

Keskeinen osa kielellisten oikeuksien toteutumista on jumalanpalvelusten ja kirkollisten toimitusten saaminen omalla äidinkielellä suomeksi tai ruotsiksi. Myös seurakunnan hallinnossa ja viestinnässä tulee kiinnittää huomiota kielelliseen tasarvoon.

Seurakunta, seurakuntayhtymä, tuomiokapituli ja kirkkohallitus vastaavat kielellisten oikeuksien toteutumisesta toiminnassaan ja hallinnossaan. Piispantarkastuksissa voidaan valvoa, miten kielelliset oikeudet otetaan seurakunnassa ja seurakuntayhtymässä huomioon. Jos seurakunnan tai seurakuntayhtymän viestinnässä tai hallinnossa havaitaan puutteita, ne tulee määrätä korjattavaksi.

Kielellisten oikeuksien toteutuminen riippuu käytännössä kirkon työntekijöiden kielitaidosta. Vaikuttaa siltä, että yhä harvempi työnhakija osaa ruotsia. Suurin puute kielitaitoisista työntekijöistä on saamelaisten kotiseutualueella, sillä pohjois- tai inarinsaamea osaavia päteviä työnhakijoita ei juuri ole.

Kirkon henkilöstön kielitaitoa tulisi pyrkiä ylläpitämään ja parantamaan koulutuksilla. Julistus, kasvatus, sielunhoito ja diakonia vaativat hyvää kielitaitoa. Joissakin tehtävissä on kuitenkin hyötyä jo siitä, että työntekijä oppii uuden kielin alkeet.

Kirkkohallitus on julkaissut seurakuntatyön tueksi aineistoa eri kielillä. Käännöstoimintaan on syytä edelleen panostaa. Tärkeää on, että käännöstyössä otetaan huomioon kielelliset ja kulttuuriset erityispiirteet.

Seurakuntien toiminnassa tarvitaan nykyään monia kieliä suomen, ruotsin ja saamen lisäksi. Kirkon tulisikin toimia maahanmuuttajien kotouttamisen ja rekrytoinnin edelläkävijänä. Maahanmuuttajien rekrytointia helpottaa se, että toisessa valtiossa saatu tutkintotodistus rinnastetaan nykyään helpommin kotimaiseen tutkintoon. Toisaalta Suomeen muuttaneille opetetaan kuitenkin lähtökohtaisesti vain toista kansalliskieltä, paikkakunnasta riippuen joko suomea tai ruotsia, mikä vaikeuttaa virkojen hakemista. Virkoja koskevista kielitaitovaatimuksista on mahdollista poiketa, jos sille on erityisiä syitä. Työnantajan tulee silti varmistaa, että seurakuntalaisten lakisääteiset kielelliset oikeudet pystytään toteuttamaan vähäisilläkin henkilöstöresursseilla.

Kielistrategian tavoitteiden toteuttamiseksi ehdotetaan toimenpiteitä kolmella eri tasolla: seurakunnassa, hiippakunnassa ja kirkkohallituksessa.

4.2 Toimenpiteet seurakunnissa

Seurakunnan tasolla toteutettaviksi ehdotetaan paikallisia toimenpiteitä, joita voidaan soveltuvin osin toteuttaa myös rovastikunnan tai seurakuntayhtymän tasolla.

Seurakunnissa:

- Laadimme menettelyohjeet niitä tilanteita varten, joissa seurakunnan palveluita pyydetään muulla kuin seurakunnan pääkielellä. Hyödynnämme hiippakunnan ylläpitämää luetteloa eri kielillä toimituksia tekevistä papeista.
- Annamme mahdollisuuksien mukaan tiloja eri kieliä ja kulttuureja edustavien yhteisöjen käyttöön.
- Järjestämme tilaisuuksia ja osallistumme tapahtumiin, joissa luodaan yhteyksiä eri kieli- ja kulttuuriryhmien välille. Tällaisia voivat olla esimerkiksi seurakunnan vähemmistön äidinkielellä toimitettavat jumalanpalvelukset sekä erikieliset rippikoulut ja kauneimmat joululaulut -tilaisuudet.
- Otamme rekrytinnissa huomioon sekä seurakunnan palveluiden tarjoamisen molemmilla kansalliskielillä että yhteiskunnan monikulttuuristumisen asettamat uudet haasteet.
- Huomioimme kielinäkökohdat palkkauksen perusteena olevassa tehtävän vaativuuden määrittelyssä.
- Kannustamme työntekijöitä kielikoulutukseen.
- Edistämme yhteistyötä suomen- ja ruotsinkielisten seurakuntien välillä.
- Hyödynnämme seurakuntatyössä kielitaitoisia vapaaehtoisia.

4.3 Toimenpiteet hiippakunnissa

Hiippakunnan tasolla kielistrategiassa ehdotetaan toimenpiteitä, joiden avulla tuomiokapituli voi tukea seurakuntia ja seurakuntayhtymiä strategian tavoitteiden saavuttamisessa.

Hiippakunnissa:

- Nimeämme yhdyshenkilön, jonka tehtävänä on tukea seurakuntia kielellisten oikeuksien toteuttamisessa.
- Ylläpidämme luetteloja, jossa on tiedot hiippakunnan alueella eri kielillä toimivia tekeviä papeista.
- Käsittelemme kielistrategian toteuttamista hiippakunnan kirkkoherrojen kokouksissa ja muissa työntekijätapaamisissa.
- Seuraamme kielistrategian ja kielellisten oikeuksien toteutumista hiippakunnan alueella mm. piispantarkastusten yhteydessä.

4.4 Toimenpiteet kirkkohallituksessa

Kirkkohallitusta koskevissa ehdotuksissa keskitytään toimenpiteisiin, jotka palvelevat koko kirkkoa ja joita on tarkoituksenmukaista toteuttaa koordinoitusti kirkon keskushallinnosta käsin.

Kirkkohallituksessa:

- Huolehdimme riittävästä kielellisistä oikeuksista ja niiden toteutumisesta koskevasta ohjeistuksesta tuomiokapituleille, seurakuntayhtymille ja seurakunnille.
- Laadimme aineistoa seurakuntien käyttöön suomeksi, ruotsiksi, pohjois- ja inarinsaameksi sekä mahdollisuuksien mukaan muilla kielillä.
- Vahvistamme koulutustarjontaa, jossa otetaan huomioon kielelliset tarpeet ja kulttuurien erityispiirteet.
- Hyödynnämme sosiaalista mediaa ja muuta viestintäteknologiaa mahdollisimman monella kielellä

5 HYÖDYLLISIÄ LINKKEJÄ

- Meidän kirkko 2015 -strategia:
<http://sakasti.evl.fi/sakasti.nsf/sp3?open&cid=Content2656A1>
- Kansalliskielistrategia valtioneuvoston kanslian internetsivuilla:
<http://vnk.fi/julkaisut/julkaisusarja/julkaisu/fi.jsp?oid=373031>
- Ruotsinkielinen toiminta suomenkielisissä hiippakunnissa:
<http://evl.fi/EVLfi.nsf/Documents/456B7D30F2BD5E57C22575E100289D93?OpenDocument&lang=FI>
- Saamelaistyö kirkkohallituksessa:
<http://sakasti.evl.fi/sakasti.nsf/sp?Open&cid=Content2C5012>
- Saamelaistyö Oulun hiippakunnassa:
http://www.oulunhiippakunta.evl.fi/toiminta/tyoalat/s_mebargu_saamelaistyo/
- Saamelaiskäräjien internetsivut: www.samediggi.fi
- Kirkon saavutettavuusohjelma:
<http://sakasti.evl.fi/sakasti.nsf/sp3?open&cid=Content5EC5B6>
- Helsingin seurakuntien vironkielinen työ:
<http://www.helsinginseurakunnat.fi/seurakunnat/kallio/eestikeelnekokodusetoo.html>
- Romanit ja kirkko -yhteistyö:
<http://sakasti.evl.fi/sakasti.nsf/sp?open&cid=Content395B1D>
- Romanit ja kirkko - Opas seurakuntien työntekijöille ja luottamushenkilöille:
[http://sakasti.evl.fi/sakasti.nsf/0/00BEE09E77212374C2257712003C6BCD/\\$FILE/Opas%20A5.pdf](http://sakasti.evl.fi/sakasti.nsf/0/00BEE09E77212374C2257712003C6BCD/$FILE/Opas%20A5.pdf)
- Monikulttuurisuus ja etniset vähemmistöt kirkossa:
<http://sakasti.evl.fi/sakasti.nsf/sp3?open&cid=Content4C8EDA>
- Evankelis-luterilaisen kirkon toimintaa eri kielillä pääkaupunkiseudulla:
<http://migrantchurch.fi/>

ERIÄVÄ MIELIPIIDE EVANKELIS-LUTERILAISEN KIRKON KIELISTRATEGIAEHDOTUKSEEN

*FT, yliopistonlehtori Marja-Liisa Olthuis
Oulun yliopisto, Giellagas-instituutti*

Olen osallistunut kirkon kielistrategiatyöryhmään kalenterivuonna 2013. Jätän eriävän mielipiteeni toimitettavasta kielistrategiaehdotuksesta. Tarkastelen kielistrategiaehdotusta sekä lingvistiä / kielisosiologina että saamen kielten asiantuntijana. Näkemykseni mukaan työryhmä jättää ehdotuksen, joka on kielistrategiana keskeneräinen, eikä se tule kestävään kriittistä tarkastelua.

Olen esittänyt nyt jätettävää ehdotusta neljälle kollegalleni, jotka ovat kielisosiologeja / ligvistejä ja kulttuurin asiantuntijoita. He olivat yhtä mieltä kansani siitä, että tässä muodossa ehdotus ei turvaa yhdenkään kielen asemaa eikä käyttöä kirkon työssä. Suurin ongelma strategiasityksessä on sen epämääräisyys ja tavoitteiden ja toimenpiteiden sekoittuminen, konkretian puute. Ehdotuksessa on myös tiettyjä asiavirheitä ja puutteita, jotka olisi korjattava. Työryhmän jäsenet ovat tietoisia kielitieteellisestä / kielisosiologisesta näkemyksestä, mutta syystä tai toisesta he eivät halunneet muuttaa esitystä. Olen ollut työryhmässä kielitieteilijänä / kielisosiologina yksin; muut työryhmän jäsenet ovat kirkon edustajia. Perustelen näkemystäni oman ammattikuntani näkökulmasta.

Kirkon kielistrategia yhteen linjaukseen Valtioneuvoston kielistrategian kanssa

Strategioissa tulee olla kuvaus siitä, minkä vuoksi strategia tehdään. Tällainen kuvaus tulisi laatia myös kirkon strategiaan. Valtioneuvoston kansalliskielistrategia keskittyy kieliä vahvistaviin kehitysvisioihin. Nyt esityksestä puuttuu konkretia ja käytäntö, ja jos näitä ei ole, kieliä ei saada kuulumaan ja näkymään juuri niissä domeeneissa, minkä tulisi olla kirkon kielistrategian perimmäinen tarkoitus. Toiseksi on esiteltävä strategian tavoitteet, kolmanneksi kielten nykytila ja niiden käyttö tietyssä kielellisessä domeenissa (siis kielten asema ja nykytila kirkossa), neljänneksi ne ”haasteet” eli kipukohdat, joihin strategialla haetaan ratkaisua, lopuksi toimintaehdotukset ja liitteisiin vielä työkalut. Nyt toimitettavassa esityksessä on esitetty tavoitteet ja toimenpiteet mutta itse kuvaus kielistä ja niiden konkreetista käytöstä ja asemasta kirkossa puuttuu tyystin. Juuri tämän osuuden

pitäisi olla pohjana toimenpide-ehdotuksille. Tämän osuuden poisjätö on näkyvin rakenteellinen puute työssä.

Strategian tavoitteet ja toimenpiteet

Esityksessä tavoitteiden ja toimenpiteiden raja on hämärtynyt. Esimerkiksi seuraava toimenpiteissä mainittu asia on selkeä tavoite: ”Laadimme kielikohtraiset (alleviivaus oma lisäykseni) menettelyohjeet niitä tilanteita varten, joissa seurakunnan palveluita pyydetään muulla kuin seurakunnan pääkielellä.” Samoin seuraavia odottaisi tavoitteisiin: ”Edistämme yhteistyötä suomen- ja ruotsinkielisten seurakuntien välillä.”; ”Hyödynnämme seurakuntatyössä kielitaitoisia vapaaehtoisia.” Konkretian avulla nämä saataisiin auki, ja lopputuloksena olisi todella hyviä ja kieliä ohjaavia toimenpide-ehdotuksia. Toimenpiteiden tulisi olla paljon konkreettisemmalla tasolla, jotta ne voisivat auttaa käytännön työtä. Pitemmässä strategiatekstissä odottaisi sellaista esitystapaa, että ensin esitetään toimenpide-ehdotus ja sen jälkeen kuvataan, miten se konkreettisesti toteutetaan.

Strategian tavoitteet

Kielistrategiaan kuuluu monenlaisia tavoitteita. Kirkon strategiassa osa tavoitteista koskee puhtaasti kieliä, osa monikulttuurisuutta ja monikielisyyttä ilmiönä, osa kirkon yleismaailmallista toiminnan henkeä. Tavoitteet olisi koottava aihepiireittäin, koska niillä on erilainen funktio ja tavoitteisiin on reagoitava strategisesti eri tavoin. Toisaalta tulee lähteä siitä, että monikielisyys ja -kulttuurisuus voi kielellisesti toteutua. Nyt niiden käsittely ei ole systemaattista. Myös toimenpiteet tarvitsisivat vastaavanlaisen työstötavan.

Seuraavat ovat lakisääteisiä asioita, joiden täytyy järjestyä mutta joiden käytännön toteutuksessa kentällä on suuria puutteita. Tämä sama huomio ”suurista puutteista” on myös kansalliskielistrategiassa:

”Varmistamme mahdollisuuden asioida kirkossa omalla äidinkielellä”

”Huolehdimme kielellisen tasa-arvon toteutumisesta kirkon hallinnossa”

”Varmistamme mahdollisuuden asioida kirkossa omalla äidinkielellä, suomeksi tai ruotsiksi.”

”Turvaamme saamen kielen käyttömahdollisuuden saamelaisten kotiseutualueella.”

Näihin edellä mainittuihin on kehitettävä selkeä linjaus ja ohjeistus, kuinka lakisääteinen kielellinen vastuu kannetaan. Kirkolla on lain velvoittama vastuu järjestää

tietyt palvelut tietyllä kielellä, ja tähän mennessä vastuu on kannettu vaihtelevalla menestyksellä. Saamen kielten osalta tilanne on heikko. (Tämä kaikki kävi ilmi työryhmän asiantuntijapuheenvuoroista, joita strategiaesitykseen ei ole liitetty.) Koska näissä on kielikohtaisia eroja (ts. koska kielten tarpeet ovat erilaiset), nämä kohdat olisi välttämätöntä avata kielikohtaisesti. Yhtäläisyyksiäkin toki kielten välillä löytyy, mutta siltikään kaikkia kieliä ei voi automaattisesti niputtaa yhteen. Vaikka tästä ei tehtäisikään toimenpidestrategiaa, suosituksia olisi voitava antaa.

Seuraavat ovat kirkon toiminnan henkeen sopivia monikielisyys- ja monikulttuurisuustavoitteita:

”Vahvistamme kristittyjen yhteyttä yli kieli- ja kulttuurirajojen.”

”Edistämme saamenkielistä hengellistä toimintaa myös muualla Suomessa.”

Nämä eivät ole lakisääteisiä, eli tässä voi varioida kuhunkin yhteyteen sopivalla tavalla. Tähän ehkä voi esittää joitakin kirkollisia yleiskristillisiä linjauksia, joista kirkon työntekijät alan asiantuntijoina tietävät enemmän kuin minä.

Seuraavat tavoitteet ovat semanttisesti tyhjiä, eli niissä ei ole toiminnallista sisältöä. Toisin sanoen nämä eivät tule tuottamaan mitään konkreettista kielten asemaa / käyttöä parantavaa toimintaa. Lingvistin huomio kiinnittyy ensimmäiseksi tyhjiin predikaattiverbeihin olla, ymmärtää, ottaa huomioon – nämä siis esitettyinä toimeksiannon aktiivisimmassa osuudessa eli tavoitteissa (verbit hyvin staattisia):

*”**Olemme edelläkävijöitä** monikulttuurisen toimintaympäristön huomioimisessa.”*

*”**Ymmärrämme** tarpeen käyttää omaa äidinkieltä ja kohdata ihmisiä omasta etnisestä taustasta.” (Muutenkin tässä on kielellinen kömmähdyks: ei voi olla kyse työntekijän taustasta vaan ihmisten omasta taustasta.)*

*”**Otamme** eri kieliryhmien tarpeet **huomioon** kaikessa viestinnässä.”*

Strategiaa ajatellen slangi pitäisi avata: mitä silloin halutaan tarjota ja kenelle a) kieliä silmällä pitäen ja b) ihmisiä ajatellen, kun ”olla edelläkävijöitä”, ”ymmärretään” ja otetaan huomioon”? Kielistrategiaa ajatellen keskiöön pitäisi saada se, millaisia (erityis)järjestelyjä ja toimintatapoja tarvitaan, jotta kirkon lakisääteiset palvelut saataisiin toteutettua kielellä X. Tämän pitäisi näkyä vahvasti myös tavoitteissa. Nämä eivät koske yksinomaan saamen kieliä vaan muitakin kieliä – esimerkiksi ruotsille tällaisesta olisi hyötyä. Toinen askel olisi jonkinlainen kielten yleinen kehitys.

Toimenpide-ehdotukset

Toimenpide-ehdotuksissa painotus on nyt monikulttuurisuus- ja monikielisyystoiminnan käytännön toteutuksessa. Tämä on kirkon työntekijöiden näkökulmasta ymmärrettävää, koska tämä näkyy selkeiden kirkon arjessa.

Sen sijaan ne kielelliset suositukset, jotka mahdollistavat monikulttuurisen ja monikielisen toiminnan, olisivat kielistrategian kannalta vieläkin oleellisempia: kielitaitoa on vähänlaisesti kirkossa, saamen kielten osalta ainoastaan yksittäisiä henkilöitä. Tällä hetkellä kielitaito henkilöityy liikaa eikä jatkuvuutta ole. Tämä on saamen kielten ongelma mutta osin myös ruotsin kielen ongelma – muuten ei tarvitsisi listojen laatimista sen suhteen, kuka mitään osaa.

Kielistrategiaehdotuksessa olisi tuotava esiin sekä lyhyen ajan strategioita että pitkän ajan strategioita. Tämä aikaperspektiivi puuttuu esityksestä. Samoin toimenpide-ehdotuksilla tulisi olla selvä yhteys tavoitteisiin, nykyhetkeen ja tulevaisuudenvisioihin:

a) Kuinka selvitä nykyisillä vähäisillä kieliresursseilla (kirkko yleensä / työntekijät työssään)? Tämä olisi ensiapu lyhyen ajan strategiaksi, mutta tästä olisi kehityttävä. Nyt tätä näkemystä korostetaan esityksessä oudosti – ikään kuin koko kirkon kielistrategia olisi rakennettu siten, että se voitaisiin toteuttaa vähenevilläkin resursseilla. Näin ei käytännössä ole. Kielitaidon on vakiinnuttava kirkkoon. Jos resurssit vähenevät, menetys koituu eittämättä kielivähemmistöjen tappioksi.

b) Kuinka ylläpitää kirkon kielellistä osaamista? Tämä on pitkän ajan tavoite. Tällöin huolehditaan siitä, ettei kielitaito henkilöidy liikaa, koska työntekijät vaihtuvat aika ajoin. Kirkko tarvitsee luonnollisen kielellisen jatkumon, joka saadaan esimerkiksi koulutuksen ja täsmärekrytoinnin kautta, ja sitten kielitaitoiset työntekijät ylläpitävät kieltä omalta osaltaan. Saamen kielten osalta tähän liittyy vielä kielenelvytyksen visio – siis se, että useampi kielisukupolvi on menettänyt kielensä. Ts. kuinka realistista on rekrytoida kirkon työsaralle kielitaitoisia nuoria, koska heitä on todella vähän? Kielikohtaisen kielistrategian avulla kielitaito ja (tuleva) ammattitaito saataisiin paremmin kohtaamaan alueelliset tarpeet huomioiden.

c) Kuinka ylläpitää ja kehittää nykyisten työntekijöiden kielitaitoa? Eräänlaisena ”yleislääkkeenä” eri tarpeisiin esityksessä tarjotaan ”kielikoulutusta”. Kaikki muu kielellinen on jäänyt huomiotta. Tätä osuutta pitäisi kehitellä. Mieleen tulee ensimmäiseksi kielen ylläpito, kielikylpy ja kielisuihkut, ammatilliset kirjalliset työt, sanastojen kerääminen ja hyödyntäminen; omaehtoinen kieleen perehtyminen, mukaan meneminen kieliyhteisöön... Jos kielitaito on puutteellinen, siinä tapauksessa kielikoulutus sopisi hyvinkin. Kentällä työskentelevillä voisi olla tähän hyviä näkemyksiä.

Otsikko

Kielistrategiaesitykseen tutustunut kollegani kirjoittaa: ”Otsikko *Pubetta Jumalalle ja Jumalasta omalla kielellä* hämmentää. Voiko jokin instituutio päättää siitä, millä kielellä yksilö Jumalalle puhuu? Lienee luonnollista, että ihminen rukoilee omalla kielellään eikä siihen tarvita minkään instituution strategioita. Vai tarkoitetaanko sitä, että kun instituutio käyttää asianomaisen kieltä, yhteisö puhuu Jumalalle omalla kielellä ja teksteineen tukee yksilöä?” Saamelaisen näkökulma on historiallinen eikä valitettavasti kovin ylevä: otsikko enteilee nykyisen kielikuvion säilymistä eli sitä, että kirkon työntekijä puhuu Jumalasta ja Jumalalle omalla kielellään ottaen vaatimattomasti¹ huomioon tavoitekielen, ja se kieli, millä kielellä itse kukakin tavallinen ihminen puhuu Jumalalle ja Jumalasta, on käytännössä kirkon työntekijän kieli. Otsikossa olisi oltava varmempi lupaus siitä, että kirkon pyrkimyksenä on kohdata ihminen (mahdollisuuksien mukaan) tämän omalla kielellä. Otsikossa on edelleenkin liikaa näkyvillä filosofia ”yksi kansa, yksi kieli”.

Kielistrategian laadinnasta yleensä

Suosittelavaa olisi täydentää kirkon työntekijöiden näkemystä kielistrategiassa kielisosiologian ja lingvistiikan näkökulmalla. Kirkon työntekijät näkevät käytännön ja arjen ja toteuttavat kielikäytäntöä näistä lähtökohdista. Lingvisti ja kielisosiologi taas näkevät pitkän ajan suunnitelmat kielten ylläpitämiseksi n. 20 - 30 vuoden päähän sekä lyhyemmän tähtäimen kielelliset tavoitteet ja niiden toteutumisen. Tavoitteena olisi siis päästä **kielellisesti** siihen, että kielet vielä 20 - 30 vuoden kuluttuakin kuuluisivat kirkossa ja että ne olisivat koko ajan aktiivisia käyttökieliä ilman, että kielten olemassaoloa jatkuvasti tarvitsee miettiä. Kielistrategian pohja saadaan lingvistiikasta ja kielisosiologiasta, ja siihen voidaan istuttaa kirkon näkemykset.

Kielitaidon ylläpitoon ja kehittämiseen liittyy kielitaidon taso. Kielistrategian tulisi huomioida, kuka kielitaitoa tarvitsee ja millaisissa käyttöyhteyksissä. Tavoitteisiin tulisi saada näkyviin se, minkä tason kielitaitoa mikin virka edellyttää, jotta lakisääteiset kielipalvelut toteutuisivat.

Lainsäädäntö

Periaatteessa strategiassa ei voi vedota kielilakiin, koska kielilakia ei sovelleta (3 §) evankelis-luterilaiseen kirkkoon, vaan tulee vedota kirkkolakiin, jonka pykälissä

---

¹ Poikkeuksena tähän tällä hetkellä kolme kielitaitoista pappia.

kirjon kielistä säädetään. Alla esitän Kielilain ja Kirkkolain asianomaiset pykälät – on syytä todeta asiat eksplisiittisesti. Tietenkin Kirkkolaisissa vedotaan Kielilain määrääksiin, mutta kirkko ei ole viranomainen. Tämä asia jää strategiassa epämääräiseksi, koska siitä saa sen käsityksen, että Kielilaisissa säädetään myös kirkon kielestä. Suomen kielilaisissa on yksi pykälä (30 §), jossa säädetään oikeudesta saada asiakirjoja saamen kielillä ja asianosaisen oikeudesta käyttää omaa kieltään.

Kielilaki

3 §

Lain soveltamisala

Tätä lakia sovelletaan tuomioistuimissa ja muissa valtion viranomaisissa, kunnallisissa viranomaisissa, itsenäisissä julkisoikeudellisissa laitoksissa sekä eduskunnan virastoissa ja tasavallan presidentin kansliassa (viranomainen), jollei erikseen toisin säädetä.

Eduskuntatyössä käytettävistä kielistä säädetään perustuslaissa ja eduskunnan työjärjestyksessä (40/2000).

Jollei asianomaisissa laeissa muuta säädetä, tätä lakia ei sovelleta:

- 1) yliopistoihin, joiden kielistä säädetään yliopistolaisissa (645/1997);
- 2) evankelis-luterilaiseen kirkkoon, jonka kielistä säädetään kirkkolaisissa (1054/1993); eikä
- 3) ortodoksisen kirkkokuntaan, jonka kielistä säädetään ortodoksisesta kirkkokunnasta annetussa laissa (521/1969).

Lain soveltamisesta liikelaitoksiin ja yhtiöihin sekä yksityisiin säädetään 24 ja 25 §:ssä sekä 33 §:n 4 momentissa ja 34 §:ssä.

Kirkkolaki

5 § (21.7.2006/621)

Seurakunnan ja seurakuntayhtymän kieli

Seurakunnat ovat suomenkielisiä tai ruotsinkielisiä taikka kaksikielisiä, jollei seurakunnan kielestä tai siihen liittyvistä muista jäsenyyshedellytyksistä seurakuntaa perustettaessa tai muutoin erikseen muuta määrätä. Seurakunta on kaksikielinen, kun seurakunnan läsnäoleviksi merkittyjen jäsenten suomenkielinen tai ruotsinkielinen vähemmistö on niin suuri, että kunta vastaavasti kielilain (423/2003) sään-

nösten mukaan olisi kaksikielinen. Jos samalla alueella on kielellisellä perusteella useita seurakuntia, ne ovat aina yksikielisiä. Ahvenanmaan maakunnan alueella seurakunnat ovat yksikielisiä.

Kokonaan tai osittain saamelaisten kotiseutualueeseen kuuluvat seurakunnat ovat kaksikielisiä siten, että niissä noudatetaan, mitä saamen kielestä tässä laissa ja kirkkojärjestyksessä säädetään.

Seurakuntayhtymä on yksikielinen, jos siihen kuuluu ainoastaan yksikielisiä seurakuntia, ja kaksikielinen, jos siihen kuuluu erikielisiä seurakuntia tai vähintään yksi kaksikielinen seurakunta. Seurakuntayhtymän enemmistön kieli määräytyy siihen kuuluvien seurakuntien läsnäoleviksi merkittyjen jäsenten enemmistön kielen mukaan.

Kirkkohallitus määrää joka viides vuosi seurakunnassa edellisen kalenterivuoden lopussa läsnäoleviksi merkittyjen jäsenten kielellisen jaon perusteella, mitkä seurakunnat ovat suomenkielisiä tai ruotsinkielisiä ja mitkä kaksikielisiä.

8 § (21.7.2006/621)

Kirkollishallinnossa noudatettavat kielisäännökset

Kirkollishallinnossa noudatetaan, jollei tässä laissa toisin säädetä, soveltuvin osin, mitä kielilaisissa säädetään oikeudesta käyttää suomen ja ruotsin kieltä viranomaisissa, asian käsittelykielestä viranomaisissa, toimituskirjan ja muun asiakirjan kielestä, kielellisten oikeuksien turvaamisesta, viranomaisten työkielestä, yleisessä tiedottamisessa käytettävästä kielestä sekä kielellisten oikeuksien edistämisestä. Mitä kielilaisissa säädetään valtion viranomaisista, koskee soveltuvin osin kirkon ja hiippakunnan viranomaisia, ja mitä kunnallisista viranomaisista, koskee vastaavasti soveltuvin osin seurakunnan ja seurakuntayhtymän viranomaisia.

Mitä saamen kielilaisissa (1086/2003) säädetään valtion viranomaisista, koskee soveltuvin osin Oulun hiippakunnan tuomiokapitulia ja hiippakuntavaltuustoa, ja mitä kunnan viranomaisista, koskee soveltuvin osin saamelaisten kotiseutualueella kokonaan tai osittain olevia seurakuntia.

4 §

Toiminnassa käytettävä kieli

Seurakunnan kielestä on säädetty 3 luvun 5 §:ssä. Jumalanpalveluksia ja muuta toimintaa on tarpeen mukaan järjestettävä sekä suomen- tai ruotsinkielisen että muun vähemmistön kielellä.

Kirkon jäsenellä on oikeus saada häntä koskevat yksityiset kirkolliset toimitukset äidinkielellään, suomeksi tai ruotsiksi. Jumalanpalveluksessa ja kirkollisessa toimituksessa voidaan käyttää myös muuta kieltä.

Saamelaisten kotiseutualueella seurakunnan toimintaa on järjestettävä ja seurakunnan jäseniä palveltava myös saamen kielellä.

3 § (21.12.2012/1008)

Henkilöstön kielitaito

Viranhaltijalta vaadittavasta kielitaidosta säädetään kirkkojärjestyksessä ottaen huomioon, mitä tämän lain 3 luvun 7 ja 8 §:ssä ja 4 luvun 4 §:ssä säädetään. Kielitaitoa koskevasta kelpoisuusvaatimuksesta voidaan myöntää erivapaus erityisestä syystä. Tuomiokapituli myöntää erivapauden seurakunnan tai seurakuntayhtymän papin ja lehtorin viran haltijalle. Muulle viranhaltijalle erivapauden myöntää se viranomainen, jonka toimivaltaan viran perustaminen kuuluu.

Virkaa täytettäessä tai työsopimussuhteeseen otettaessa otetaan huomioon myös sellainen hakija, joka on osoittanut vaaditun kielitaidon hakuajan päätyttyä, jos tämä ei viivytä asian käsittelyä.

Viranomaisen on koulutusta järjestämällä ja muilla henkilöstöpoliittisilla toimilla huolehdittava siitä, että sen henkilöstöllä on riittävä kielitaito viranomaisen tehtävien hoitamiseksi kielilaissa, saamen kielilaissa ja muussa lainsäädännössä asetettujen vaatimusten mukaisesti.

Saamen kielilaki

30 §

Kirkolliset viranomaiset

Mitä tässä laissa säädetään «saamen» kielen käyttämisestä valtion viranomaisessa, sovelletaan myös asianosaisten käyttämään kieleen sekä toimituskirjoissa ja muissa asiakirjoissa käytettävään kieleen Oulun hiippakunnan tuomiokapitulissa ja niissä kirkkoherranvirastoissa, joiden toimialueeseen saamelaisten kotiseutualue tai osa siitä kuuluu, jollei asia ole sellainen, että sen kirkkolain (1054/1993) mukaan on katsottava olevan kirkon oma asia, sekä ortodoksisen kirkkokunnan Oulun hiippakunnan kansliassa.

Mitä tämän lain 1, 4, 5, 8, 20 ja 24 §:ssä säädetään, sovelletaan vastaavasti evankelis-luterilaisen kirkon Enontekiön, Inarin, Utsjoen ja Sodankylän seurakuntiin, jollei asia ole sellainen, että sen kirkkolain mukaan on katsottava olevan kirkon oma asia, sekä ortodoksisen kirkkokunnan Lapin seurakuntaan.

Lopuksi

Suomenkielisillä ei ole valtakunnallisesti ajateltuna kirkossa suurempia kielellisiä ongelmia – ei ainakaan siitä näkökulmasta, ettei suomen kielen taitoisia työntekijöitä löytyisi maasta. Kuvauksessa olisi hyvä keskittyä toiseen kansalliskieleen (ruotsiin) sekä vähemmistöjen tilanteeseen. Tämä edellyttää kuitenkin analyysia

siitä, mitkä ovat kunkin ryhmän kannalta keskeisimmät asiat. Ruotsinkielisillä on omat ongelmansa ja tavoitteensa, saamenkielisillä omansa. Myös muut vähemmistöt poikkeavat toisistaan ja heidänkin tilanteensa tulisi kuvata. Esityksessä ohitetaan myös se seikka, että erikieliset ryhmät ovat eri tavoin sitoutuneet evankelis-luterilaiseen kirkkoon. Näistä on tosin ollut puhetta työryhmässä.

Koska itse olen edustanut työryhmässä saamen kieliä, suosittelen, että saamen kielten konkreetin kielistrategian tarve otettaisiin uudemman kerran esille saamelaisyön neuvottelukunnassa, joka kokoontuu tietämäni mukaan keväällä 2014. Tässä yhteydessä, kun tehdään kirkon saamelaisyön linjauksia, olisi laadittava saamen kielille toimiva ja käytännöllinen kielistrategia.

Liitän mukaan oman näkemykseni siitä, millainen runko saamen kielistrategialla kirkossa tulisi olla.

Rotterdamissa 23.12.2013

Kunnioittavasti

Marja-Liisa Olthuis

KIRKON KIELISTRATEGIA SAAMEN KIELTEN OSALTA (POHJOIS- JA INARINSAAME)

1. Kielistrategian tarve saamen kielten näkökulmasta (pohjois- ja inarinsaame yhdessä ja erikseen)
  - a. Yleinen kirkollinen näkökulma
  - b. Saamelaisten tarvitseman kielellisen palvelun tarve kirkossa
    - i. Kirkon kielistrategian tuomat hyödyt ja vahvuudet:
saamelaisyhteisö
kirkko saamenkielisessä työssä
kirkon työntekijät saamenkielisessä ja saamelaisessa työssä
2. Saamen kielten nykytila
  - a. Suomessa
  - b. Kirkon työssä Suomessa ja Pohjoismaissa; yhteistyö rajojen yli (pohjoissaamen osalta)
3. Saamen kielet ja laki (kirkon osuuksiin vaikuttavat lait)
Kirkkolaki, saamen kielilaki (erityisesti kieliopintojen mahdollisuuden näkökulma)
4. Saamelaisten kaksi- ja monikielisyytilanne yhteiskunnassa ja kirkon toiminnan piirissä
5. Kirkon työssä suositeltava saamen kielen taito (viroittain / mahdollisesti muuten)
  - a. Kirkon työssä suositeltava kielitaidon taso ja kielitaidon osoittaminen
  - b. Saamen kielen taidon hankkiminen
  - c. Kielen opiskelu kirkossa ja kirkon työssä
6. Haasteet saamenkielisen kirkollisen työn toteuttamiseksi
7. Toimenpiteet haasteisiin vastaamiseksi
  - a. Nopeavaikuttaiset toimenpiteet
  - b. Pitkän aikavälin toimenpiteet
8. Saamen kieli kirkollisessa työssä tulevaisuudessa (seuranta)
9. Tarkistuslista saamenkieliseen kirkolliseen työhön
  - a. Seurakunnat
  - b. Hiippakunnat
  - c. Kirkkohallitus
  - d. Muut

KIRKKOHALLITUS⁺

ISBN 978-951-789-461-6 (nid.)

ISBN 978-951-789-462-3 (PDF)

SUOMEN⁺
EV. LUT.
KIRKKO